

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 29-35-69; 28-37-04; 28-90-17
ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telex: 816-436
Telefax: 29-40-89

BS/461/121/91

OPINIA PUBLICZNA O MIEJSCU I ROLI PARTII W SYSTEMIE POLITYCZNYM KRAJU

Komunikat z badań

Warszawa, grudzień 1991 r.

W sondażu przeprowadzonym w dwa tygodnie po wyborach do parlamentu¹ respondentów CBOS zapytano o ich poglądy na temat partii politycznych.

Na fundamentalne - z punktu widzenia procesu budowy systemu demokratycznego - pytanie, czy w Polsce potrzebne są partie polityczne, z całym przekonaniem twierdząco odpowiedziało 30% respondentów, a z pewnym zastrzeżeniem zgodziło się z tą opinią dalsze 40% ankietowanych.

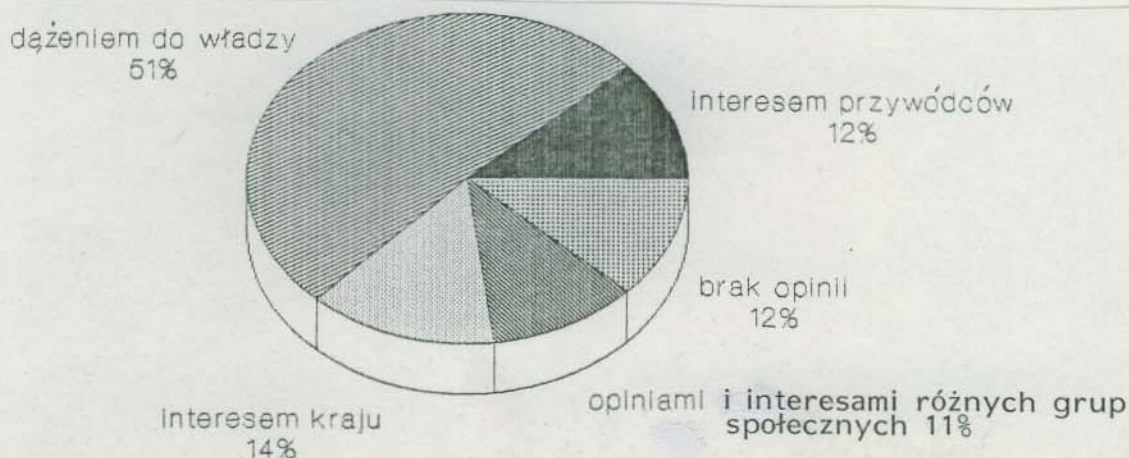
W porównaniu ze stanem opinii w tej kwestii z okresu pierwszej fazy kampanii wyborczej wzrósł nieco odsetek przekonanych co do potrzeby istnienia partii politycznych. Tak przed wyborami, jak i obecnie, co dziesiąty obywatel naszego państwa uważa partie polityczne za niepotrzebne (tab.1).

Tabela 1

w procentach

Odpowiedzi na pytanie: "Czy w Polsce potrzebne są partie polityczne?"	Wskazania respondentów według terminów badań:	
	IX'91	XI'91
Tak	63	70
Nie	12	12
Trudno powiedzieć	25	18

Spośród różnych przedstawionych respondentom motywów, jakimi mogą kierować się w swojej działalności partie polityczne, najczęściej (51%) wybierano dążenie do zdobycia władzy (rys.1). Blisko dwie trzecie badanych

Rys.1. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Czym przede wszystkim kierują się w swojej działalności partie polityczne?"

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (22) przeprowadzono w dniach 14-19 listopada 1991 r. na 1500-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności kraju.

wyrażało przekonanie, że motywy tym jest realizacja partyjnych interesów: wspomniane już zdobycie władzy i realizacja interesów przywódców (12%). Motywy prospołeczne - interes naszego kraju oraz reprezentowanie opinii i interesów różnych grup społecznych - wybrała jedna czwarta badanych (odpowiednio 14 i 11%), przy czym grupa ta częściej niż pozostałe zgadzała się z potrzebą istnienia partii (tab.2).

Tabela 2

w procentach

Motywy, jakimi kierują się partie polityczne	Odpowiedzi na pytanie: "Czy w Polsce potrzebne są partie polityczne?"	
	tak	nie
Dążenie do władzy	69	31
Interesy swoich przywódców	69	31
Opinie i interesy różnych grup społecznych	81	19
Interes naszego kraju	80	20

Okazuje się więc, że opinia publiczna skłonna jest raczej postrzegać partie jako grupy związane pewnym wspólnym interesem niż jako instytucje-reprezentacje społeczeństwa obywatelskiego.

Respondenci, którzy zadeklarowali udział w wyborach, pytani czym kierowali się przede wszystkim głosując na swoją partię, najczęściej wybierali odpowiedzi świadczące o dużej wiedzy i świadomości politycznej charakterystycznej dla obywateli aktywnie uczestniczących w systemie demokratycznym. Ponad połowa z nich stwierdziła, że oddając swój głos na daną partię, kierowała się przede wszystkim własnymi poglądami politycznymi oraz programem tej partii (zestawienie 1).

Zestawienie 1

"Czym kierował(a) się Pan(i), głosując na tę partię?"

<i>Własnymi poglądami politycznymi</i>	55%
<i>Programem tej partii</i>	54%
<i>Wystąpieniami przedstawicieli tej partii w telewizji</i>	28%
<i>To był głos na człowieka - nieważne, z jakiej on był partii</i>	18%
<i>Opiniami bliskich, rodziny, znajomych</i>	13%
<i>Zapowiadaną zmianą emerytur i zasiłków</i>	9%
<i>Wystąpieniem prezydenta</i>	5%

<i>Opiniami usłyszczanymi w kościele</i>	5%
<i>Plakatami, ulotkami wyborczymi</i>	4%
<i>Było mi właściwie wszystko jedno, na jaką partię głosuję</i>	4%

Interesujące jest, w jakim stopniu kampania wyborcza oddziaływała na ostateczną decyzję osób, które deklarowały, że wybierając partię kierowały się przede wszystkim "własnymi poglądami politycznymi".

Tabela 3

w procentach

Grupy osób	Odpowiedzi na pytanie: "Kiedy zdecydował(a) się Pan(i), żeby głosować na wybraną partię?"					
	w weekend wyborczy	w ostatnim tygodniu	na dwa tygodnie przed wyborami	na dwa miesiące przed wyborami	wcześniej	trudno powiedzieć
Kierujący się własnymi poglądami politycznymi	9	18	9	23	37	4
Nie kierujący się własnymi poglądami politycznymi	21	22	12	15	20	9

O przeszło połowie respondentów twierdzących, że oddając swój głos kierowali się poglądami politycznymi, można powiedzieć, że ich postawy polityczne charakteryzuje duża stabilność. Decyzję, na kogo będą głosować podjęli bowiem albo w pierwszej fazie kampanii wyborczej, albo jeszcze wcześniej (tab.3).

Osoby kierujące się w wyborze partii własnymi poglądami politycznymi są bardziej niż pozostali respondenci zainteresowane polityką (tab.4).

Tabela 4

w procentach

Grupy osób	Deklarowane zainteresowanie polityką:		
	duże	średnie	małe
Kierujący się własnymi poglądami politycznymi	27	48	24
Nie kierujący się własnymi poglądami politycznymi	11	37	52

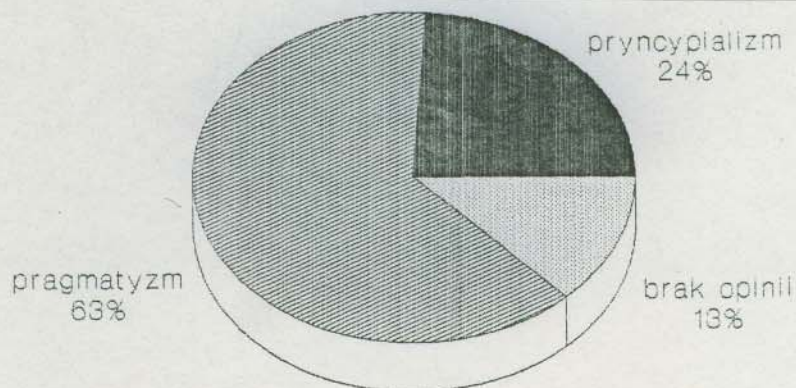
Duży wpływ na decyzje wyborcze osób, które deklarowały udział w głosowaniu miały, jak wynika z wcześniej przytoczonych danych, telewizyjne wystąpienia przedstawicieli poszczególnych partii. Chociaż nieraz atakowali oni swoich przeciwników w sposób budzący wątpliwości natury moralnej, a nawet prawnej, to opinie respondentów w kwestii jasnego określenia granic i odpowiedzialności za tego rodzaju wypowiedzi nie były jednoznaczne. W odpowiedzi na pytanie: *W czasie kampanii wyborczej przedstawicielom partii politycznych pozostawiono swobodę wypowiedzi. Padło wiele różnych słów, często zmyślonych, będących pomówieniami, a nawet kłamstwami. Jaka jest Pana(i) opinia w tej sprawie?* ponad jedna czwarta (26%) respondentów stwierdziła, że odpowiedzialność za to powinni ponieść ludzie, którzy wypowiadali się w taki sposób w imieniu swoich partii, a 14% ankietowanych uważało, że należy zabronić w ogóle działalności tych partii. Za w niczym nie ograniczonym prawem do głoszenia tego, co się chce, opowiedziało się 23% badanych, jedna czwarta zaś była zdania, że nie powinno się zwracać uwagi na tego rodzaju wypowiedzi. Nie miało opinii w tej sprawie 13% ankietowanych.

Jak wynika z rozkładu odpowiedzi na przytoczone pytanie, blisko połowa ankietowanych ujawniła dużą dozę przyzwolenia, czy nawet tolerancji wobec wypowiedzi, o których w najlepszym razie można powiedzieć, że nie były zgodne z zasadami "fair play". Problem otwartości, gotowości do kompromisu dotyczy również następnej kwestii, a mianowicie, jakiego typu zachowań oczekuje społeczeństwo od posłów nowego parlamentu.

Wyłoniony w wyborach Sejm jest mozaiką wielu partii i ugrupowań politycznych. Ich przedstawiciele w czasie kampanii prezentowali bardzo różne programy wyborcze, wielokrotnie ze sobą sprzeczne. Sprawne funkcjonowanie państwa wymaga działania pragmatycznego, zawierania kompromisów. Z drugiej strony złożone obietnice wyborcze mogą skłaniać posłów do przyjmowania postaw pryncypialnych.

Okazało się, że ponad dwukrotnie więcej ankietowanych wolałoby, żeby nowo wybrani posłowie szukali porozumienia z innymi, nawet kosztem rezygnacji z części swoich programów (nazwijmy ich preferencję pragmatyzmem) niż konsekwentnie dążyli do ich realizacji (pryncypializm) - rysunek 2.

Pragmatycy rekrutują się przede wszystkim spośród ludzi z wyższym wykształceniem, inteligencji i pracowników umysłowych, osób deklarujących poglądy lewicowe, mających raczej wyższe dochody. Udział pryncypialistów jest jednakowy we wszystkich grupach socjodemograficznych,

Rys. 2. Preferowane orientacje w realizacji przez posłów programów wyborczych

z wyjątkiem grupy osób z wyższym wykształceniem, gdzie jest ich nieco mniej. Generalnie wyższe wykształcenie wpływa w sposób bardzo istotny na większą gotowość do akceptacji pragmatyzmu. Także bardziej pragmatycznego podejścia do realizacji programów wyborczych przez posłów oczekują respondenci deklarujący większe zainteresowanie polityką (tab.5).

Tabela 5

w procentach

Preferowane orientacje	Deklarowane zainteresowanie polityką:		
	duże	średnie	małe
Pryncypializm	24	26	22
Pragmatyzm	73	67	57
Brak opinii	3	7	21

Tak duża akceptacja zachowań kompromisowych posłów "nawet kosztem rezygnacji z części swoich programów" świadczy, jak się wydaje, o społecznym zrozumieniu trudności czy wręcz politycznego impasu, w jakim znalazłby się nowo wybrany Sejm, gdyby jego posłowie pozostawali do końca wierni swoim przedwyborczym obietnicom. Pamiętając jednocześnie, że zdaniem znacznej części ankietowanych partie są nastawione w swojej działalności na realizację własnych interesów, wydaje się, że wszelkie zachowania przedstawicieli tych partii świadczące o woli porozumienia, skromności i nieeksponowania swojej roli mogą spotkać się z dobrym przyjęciem. Większość społeczeństwa uznała wprowadzenie potrzeby istnienia partii politycznych, jednakże przyjmowane są one nadal w sposób wysoce ambiwalentny.

ANEKS

Tabela 1

w procentach

Charakterystyka badanych	Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy wołał(a)by Pan(i) żeby posłowie w naszym Sejmie:			Liczba osób
	1	2	3	
Ogółem	24	63	13	1500
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	24	65	11	716
Kobiety	24	61	15	784
<u>Wiek</u>				
Do 24	26	62	12	168
25-29	20	70	10	145
30-39	25	63	12	369
40-49	25	64	10	262
50-59	27	65	8	212
60 lat i więcej	20	60	20	344
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	22	60	18	608
Miasto	25	66	9	892
<u>Wielkość miasta</u>				
Do 20 tys.	29	64	7	165
21-100	24	64	11	306
101-500	24	67	9	262
501 tys. i więcej mieszkańców	24	68	8	159
<u>Region</u>				
Środkowy (Warszawa)	24	63	13	265
Północno-wschodni (Białystok)	21	54	25	110
Północny (Gdańsk)	22	73	5	148
Południowy (Katowice)	29	57	13	254
Południowo-wschodni (Kraków)	21	66	13	240
Środkowowschodni (Lublin)	32	57	11	98
Środkowozachodni (Poznań)	22	66	12	204
Południowo-zachodni (Wrocław)	22	67	11	181
<u>Wykształcenie</u>				
Podstawowe	24	57	19	627
Zasadnicze zawodowe	24	64	12	372
Średnie	25	68	7	396
Wyższe	17	79	4	105
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>				
Inteligencja, kadra kierownicza	20	75	5	84
Pozostali umysłowi	22	71	6	309
Pracownicy handlu i usług	31	64	6	88
Robotnicy wykwalifikowani	25	63	12	433
Robotnicy niewykwalifikowani	21	64	15	186
Robotnicy najemni w rolnictwie i leśnictwie	22	61	18	51
Rolnicy	25	49	25	278
Prywatni przedsiębiorcy	29	68	3	63
<u>Dochody osobiste respondenta</u>				
Do 750 tys. zł	26	60	13	288
751-1500	21	63	17	591
1501-2250	28	63	9	342
2251-3000	21	72	7	131
3001-3750	27	65	7	69
3751-4500	20	73	7	30
Powyżej 4500 tys. zł	24	67	9	42
<u>Ocena warunków materialnych</u>				
Złe	23	62	15	841
Średnie	25	65	10	557
Dobre	26	65	9	101
<u>Deklarowane poglądy polityczne</u>				
Lewica	22	73	5	254
Centrum	24	68	8	407
Prawica	28	64	7	398
Trudno powiedzieć	21	52	27	440
<u>Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju</u>				
Dobry	22	69	9	352
Zły	25	63	11	869
Trudno powiedzieć	23	55	22	279

1 - dążyli konsekwentnie do realizacji swoich programów wyborczych; 2 - szukali porozumienia z innymi postaciami, nawet kosztem rezygnacji z części swoich programów; 3 - trudno powiedzieć.